

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені К. Д. УШИНСЬКОГО

Лінгвістичні науки

Збірник наукових праць

№ 37

Видається з липня 2005 року

Виходить два рази на рік

Одеса
2023

Засновник: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Головний редактор збірника — *Олександр І. Гліаді*, доктор філологічних наук, професор кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна)

Редакційна колегія:

Наталія Г. Ареф'єва, д-р філол. наук, професор кафедри загального та слов'янського мовознавства, ОНУ імені І. І. Мечникова (м. Одеса, Україна);

Грасильда Блаженс, д-р філол. наук, професор, Інститут литовської мови (м. Вільнюс, Литва);

Марія Вереш, канд. філол. наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу, Ужгородський національний університет (м. Ужгород, Україна);

Володимир А. Глуценко, д-р філол. наук, професор, зав. кафедри загального, германського та слов'янського мовознавства, Слов'янський державний педагогічний університет (м. Слов'янськ, Україна);

Тетяна В. Громко, д-р філол. наук, професор кафедри англійської філології та перекладу, Національний університет «Одеська політехніка» (м. Одеса, Україна);

Ангеліна І. Демчук, канд. філол. наук, доцент кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна);

Тетяна С. Єременко, канд. філол. наук, професор, зав. кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна);

Тетяна М. Корольова, д-р філол. наук, професор кафедри філології, Одеський національний морський університет (м. Одеса, Україна);

Сергій П. Михида, д-р філол. наук, професор кафедри української літератури, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький, Україна);

Олена М. Мітіна, канд. філол. наук, доцент, зав. кафедри англійської філології та перекладу, Національний університет «Одеська політехніка» (м. Одеса, Україна);

Олександра В. Попова, д-р пед. наук, професор кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна);

Ірина В. Стулак, д-р філол. наук, професор кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна);

Олег В. Тищенко, д-р філол. наук, професор, зав. кафедри іноземних мов та перекладознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності (м. Львів, Україна);

Анастасія А. Юмрукуз, канд. філол. наук, доцент, завідувач кафедри західних і східних мов та методики їх навчання, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна)

Заступник головного редактора: *Люба М. Дерік*, кандидат філологічних наук, доцент, зав. кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна)

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

SCIENTIFIC RESEARCH ISSUES

OF SOUTH UKRAINIAN
NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY
NAMED AFTER K. D. USHYNKY

Linguistic Sciences

The Scientific Research Issues Collection

№ 37

Issued since 2005

Frequency: biannual

Odesa
2023

Founder: State Institution: State Institution: «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

Chief Editor — *Alexander I. Iliadi*, Doctor of Philology, Professor of the Department of Translation, Theoretical and Applied Linguistics, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine)

Editorial Board:

Natalia G. Arefieva, Doctor of Philology, Professor at the Chair of General and Slavic Linguistics, Odessa I. I. Mechnikov National University (Odesa, Ukraine);

Grasilda Blažienė, Doctor of Philology, Professor, a full member of the Lithuanian Academy of Sciences, Institute of the Lithuanian Language (Vilnius, Lithuania);

Mariya Veresh, Candidate of Philology, Associate Professor at the Department of Translation Theory and Practice, Uzhhorod National University (Uzhhorod, Ukraine);

Volodymyr A. Glushchenko, Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of the General, Germanic and Slavic Linguistics, Slovyansk State Pedagogical University (Slovyansk, Ukraine);

Tetiana V. Hromko, Doctor of Philology, Professor at the Department of English Philology and Translation, Odessa Polytechnic National University (Odesa, Ukraine);

Angelina I. Demchuk, Candidate of Philology, Associate Professor at the Department of the Germanic Philology and Methods of Teaching Foreign Languages, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine);

Tetiana Ye. Yeremenko, Candidate of Philology, Professor, Head of the Department of the Germanic Philology and Methods of Teaching Foreign Languages, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine);

Tetiana M. Korolova, Doctor of Philology, Professor at the Department of Philology, Odessa National Maritime University (Odesa, Ukraine);

Serhii P. Mykhyda, Doctor of Philology, Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Literature, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University (Kropyvnytskyi, Ukraine);

Olena M. Mitina, Candidate of Philology, Associate Professor, Head of the Department of English Philology and Translation, Odessa Polytechnic National University (Odesa, Ukraine);

Oleksandra V. Popova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Translation and Theoretical and Applied Linguistics, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine);

Inna V. Stupak, Doctor of Philology, Professor at the Department of Translation and Theoretical and Applied Linguistics, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine);

Oleh V. Tyshchenko, Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Foreign Languages and Translation Studies, Lviv State University of Life Safety (Lviv, Ukraine);

Anastasiia A. Yumrukuz, Candidate of Pedagogy, Associate Professor, Head of the Department of the Western and Oriental languages and Methods of their Teaching, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine)

Deputy editor-in-chief: *Iлона M. Derik*, Candidate of Philology, Associate Professor, head of the Department of Translation and Theoretical and Applied Linguistics, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine)

УДК : 82-1/-9

<https://doi.org/10.24195/2616-5317-2023-37-5>

ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ПРОСТОРУ В ЛІТЕРАТУРІ ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ (НА МАТЕРІАЛІ НАРАТИВУ ПРО ГАРРІ ПОТТЕРА ДЖ. К. РОЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І КЕЛИХ ВОГНЮ»)

Олександра О. Косюга

аспірантка кафедри англійської філології та світової літератури
Херсонський державний університет,
Івано-Франківськ, Україна
e-mail: akosyuga@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-5633-4665>

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено аналізу вербальних засобів творення художнього простору у фентезійній літературі сучасності. Розглянуто питання літературної географії та мапування тексту нарративу на прикладі четвертої частини септології пригод про Гаррі Поттера «Гаррі Поттер і келих воєню» Дж. К. Ролінг. Особливу увагу приділено засобам переходу з магічного світу розповіді в «маглівський» світ головного героя. Також виділено та проаналізовано вербальні засоби творення художнього простору даного нарративу на матеріалі книги оригінального тексту Дж. К. Ролінг та українського перекладу В. Морозова й С. Андрухович; проведено перекладацький аналіз твору; виділено екстралінгвальні та лінгвальні фактори нарративу про маленького чаклуна. Проведено статистичний аналіз виділених вербальних засобів перекладу художнього простору та виокремлено перекладацькі операції. Окремо проаналізовано топонімічні назви фентезійного нарративу та виокремлено засоби їх перекладу з англійської українською. Результати дослідження показують, що українські перекладачі обрали стратегію комунікативно-рівноцінного перекладу, яка є найближчою до тексту, з використанням адаптивних засобів перекладу. Завдяки цьому переклад українською вважається одним із найкращих перекладів для українського реципієнта.

Ключові слова: *нарратив, художній простір, фентезі, вербальні засоби, літературна географія.*

Вступ. Будь-який літературний (у широкому розумінні) твір спи­рається на три категорії: головний герой, місце дії та час, у якому відбуваються події. Фізичним (матеріальним) виразом часу можна вважати винахід годинника, а втіленням літературного простору є так зване *mapping* — мапування. Саме завдяки створенню мап ми з легкістю можемо уявити й проаналізувати просторове положення та розташування подій у творі. Мапування є одним із способів створення цілісної картини світу. Це, так би мовити, «літературна географія» або «нарративна картографія», яка полягає у написанні тексту так, ніби можна намалювати мапу, або візуалізувати наративи (Peraldo, 2016: 2). Літературна географія дозволяє, покинувши площину ви­гадки, зробити текст видимим на географічному просторі, аби краще зрозуміти, що саме відбувається у наративі; це свого роду поєднан­ня тексту та мапи. Якщо ми розглянемо твори світової літератури, то ідея мапування тексту вперше простежується в німецькій Біблії 1536 року, де були створені літературні мапи світу з центром у Райському саду (Lewis-Johnes, 2020). Середньовічні християни вірили, що Рай був місцем на Землі та по-справжньому існував на географічній мапі. Варто згадати також «*Rudimentum Novitiorum*» 1475 року («Посібник для початківців») Лукаса Брандуса де Шасса, опублікований також у Німеччині, в Любеку (Lewis-Johnes, 2020). У ньому можна побачити перші друковані мапи, з-поміж яких — перша друкована мапа Палестини та перша друкована топографічна мапа світу. Мапа Палестини орієнтована на Схід вгорі з Єрусалимом — у центрі. Ці мапи, як і будь-які літературні мапи, не належать до навігаційних, вони лише призначені відтворити межі та форми країн у текстовому зв'язку одна з одною. Створення мапи як відображення простору народилося з ба­жання зрозуміти навколишній світ. Мапування літературних творів робить їхній світ більш точним, зрозумілим, доступним для огляду і менш спекулятивним: «Maps were born from the desire to understand the world we live in and to know literally — where we stand in that world» (Lewis-Johnes, 2020). Сказане зумовлює **актуальність** студії.

Мета нашого дослідження — виділити особливості вживання вер­бальних засобів творення художнього простору в літературі жанру фентезі. **Меті** дослідження відповідають такі основні **завдання**: про­аналізувати та визначити роль вербальних засобів творення худож­нього простору у фентезійних наративах; розглянути специфіку жи-

вання вербальних засобів творення художнього простору у літературі жанру фентезі; дослідити особливості їх уживання в оригінальному тексті (англійською мовою) та в українському перекладі.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалом дослідження ми обрали четверту книгу септології про Гаррі Поттера «Harry Potter and the goblet of fire» Дж. К. Ролінг (Rowling, 2000) мовою оригіналу (британський варіант видавництва «Bloomsbury») та її український переклад Віктора Морозова та Софії Андрухович «Гаррі Поттер і келих вогню» (Ролінг, 2003) видавництва «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА».

У процесі дослідження використовувалися такі **методи**: метод теоретичного узагальнення під час обробки та критичного аналізу наукових джерел, емпіричний метод під час формування загальної вибірки для проведення лінгвістичного аналізу, метод лінгвістичного аналізу, метод зіставного аналізу та методика інтерпретаційного аналізу.

Результати. Першим художнім твором, що містив мапу відсутнього на землі місця, була «Утопія» Томаса Мора, 1516 (More, 1965). Це була гармонійна маленька республіка, розташована на острові, де всі були вільними і насолоджувалися життям попри всі негаразди та труднощі.

Літературна мапа справжнього місця виникла 1902 року. Вона відображала вид із повітря на Кенсінгтонські Сади в Лондоні (у романі Дж. М. Баррі «Біла пташка» (Barrie, 2012) відомого шотландського драматурга та романіста, автора циклу творів про Пітера Пена). У цій книзі вперше згадується виникнення вигаданого хлопчика на ім'я Пітер Пен, який живе серед птахів і фей і одного разу захопить нас у політ на чарівний острів. Саме тут уперше згадується країна *Neverland* (що спочатку називалася «The Never Never Land»), де Пітер Пен жив зі втраченими хлопчиками і бився з піратом Капітаном Крюком.

Британська уявна країна *Neverland* може бути порівнянна з американською країною *Land of Oz* (1904) із центром у Смарагдовому місті, вигаданою Френком Баумом (Baum, 2012).

Будь-який роман-фентезі передбачає мапу вигаданого світу. Але, напевно, найграндіознішим автором літературної географії є Дж. Р. Р. Толкієн (Tolkien, 1999). Він, як ніхто інший, усвідомив, що мапування творів спрямовує автора і змушує читача почуватися частиною історії, розказаної у художньому творі. Його книги про «Володара персів» (1954 р.) завоювали величезну популярність і стали

поштовхом для створення цілого руху толкіністів. Див. ще: (Colbert, 2002; Baehr, Snyder, 2003).

Ще одним яскравим представником такого ставлення до створення відповідних літературних топографічних об'єктів на карті є К. С. Льюїс — автор серії книг «Хроніки Нарнії», 1954 р. (Lewis, 1973). Мапа його твору була зображена на форзаці книги. За деякими даними, К. С. Льюїс створив свій опис світу Нарнії на базі пейзажів гір Морне графства Даун, розташованого в його рідній Північній Ірландії (Lewis-Johnes, 2020). За іншими даними, вигаданий світ і однойменне королівство дістали свою назву на честь італійського міста Нарні (лат. *Narnia*) в Умбрії (Lewis-Johnes, 2020): Нарні (італ. *Narni* від лат. *Narnia*) — стародавнє місто та комуна в провінції Терні італійського регіону Умбрія, розташовані на височині над вузькою долиною річки Нера (Lewis-Johnes, 2020). Нарнія — весь створений вторинний світ із країною у центрі. У цій країні вперше з'явилося життя. У Нарнії наявні гори, пагорби та рівнини, ліси, моря та річки, зовсім як у нас. Вона межує із *Archenland* — невеликою гірською країною, а також із *Calormen*, яку відокремлює Велика Пустеля. Сама Нарнія межує і з іншими землями, які простягаються з різних боків від неї.

У цьому ключі не можна не згадати людину, яка, безсумнівно, вплинула на «фантастичний світ» сучасної літератури, це — Джордж Р. Р. Мартін та його серія фентезі-романів «A Song of Ice and Fire» (Martin, 2011), відома також завдяки екранізації як «Гра престолів» (Benioff, Weiss, 2011–2019). Дії тут відбуваються у вигаданому всесвіті, схожому на Європу часів Середньовіччя. Оскільки дія саги здебільшого відбувається у Семи Королівствах Вестероса, найбільш докладно описані історичні події у цій частині світу. Вестерос — великий континент із давньою історією, що йде вглиб на 12 тисяч років, де пори року тривають роками. Існує тільки «Стіна» як межа континенту, яка відокремлює відоме від невідомого, безпечно від небезпечного, своє від чужого. «Стіна» — величезний бар'єр із льоду та каменю неосяжної висоти, і на ньому несуть свою варту брати Нічного Дозору. Вони захищають сім Королівств від нападів. Там, за цією Стіною, живуть ті, яких не хотілося б зустріти, ті, кого давно ніхто не бачив, але про яких написано в книгах як про Безкінечне Зло і смерть. Це інший ворожий світ. У цьому сенсі Стіни — як кордону між Життям і Смертю; цей кордон розділяє та з'єднує одночасно. Він двобічний:

в ньому співіснують «своє і чуже», він служить як для захисту, так і для нападу. Герої роману весь час перебувають у русі, хоча вони мають свій будинок, за який вони постійно борються. Простір твору укладено не всередині сфери, а на її сторонах. Дія відбувається не просто у вигаданій країні, а у вигаданому світі, описаному до дрібниць, адже, за задумом автора, «Пісня льоду та вогню» мала зрівнятися масштабом з творами Дж. Р. Р. Толкієна, що загалом Р. Р. Мартіну і вдалося. Існує універсальна мапа світу «Гри престолів» і супровідна книга (companion book), путівник семи Королівствами «The world of Ice and Fire» (Martin, García, Antonsson, 2014), «untold history of Westeros and the Games of Thrones», написана Мартіном, Еліо Гарсія та Ліндою Антонссон. У книзі описується стародавня історія світу, епоха драконів, родовід головних династій і роки правління королів.

І, нарешті, одним із найбільш насичених уявними можливостями фантастичних світів, які можна зобразити на мапі сучасного світу, є всесвіт, створений британською письменницею Дж. К. Ролінг у її книгах про Гаррі Поттера (Rowling, 1997–2007; пор. ще: Colbert, 2004). Вигаданий нею світ запропонував величезний простір для уяви світу твору (див. ще: Black, 2003), наприклад:

«They say there’s dragons guardin’ the high security vaults. And then yeh gotta find yer way — Gringotts is hundreds of miles under London, see. Deep under the Underground. Yeh’d die of hunger tryin’ ter get out, even if yeh did manage ter get yer hands on summat» (Rowling, 2018: 52).

Для аналізу ми обрали четверту книгу септології про Гаррі Поттера «Harry Potter and the goblet of fire» Дж. К. Ролінг мовою оригіналу та її український переклад, адже саме ця книга розділяє весь цикл Поттеріани навпіл: саме тут зникає образ чарівного дитячого світосприйняття і починається сувора реальність; ця книга наче перехід від дитинства до дорослого життя (Torres D., Torres L, 2023: 163). Саме в «Гаррі Поттері і келиху вогню» починає відбуватися розширення внутрішніх кордонів магічного світу за допомогою залучення інших двох магічних шкіл — Бабатону та Дурмстренгу — до участі у Чемпіонаті світу з квиддичу.

Отже, за розповіддю про маленького чаклуна ми знаємо, що події починаються в Британії, на вулиці Прівіт-драйв, в дуже тривіальному містечку Літл Вінгінг, де кожен будинок схожий на інший. Потім поступово події зі звичного світу переходять на неіснуючу для зви-

чайних людей платформу 9 і 3/4 на вокзалі Кінг-Кросс. Цей вокзал є власне переходом від звичайного людського маглівського світу до світу чарівного, світу магії. Це така собі «хатинка на курячих ніжках», яку ми зустрічаємо у чарівних казках. Це дуже легко пояснити, адже, як зазначалося раніше, жанр наративу про Гаррі Поттера має гібридний характер і містить ознаки аж десяти піджанрів (Косюга, 2023: 18–20); і одна з них, власне, ознака чарівної казки. Отже, платформа 9 і 3/4 є переходом у чарівний світ. Але це не один перехід; наступний перехід ми зустрічаємо у «Дірявому казані», коли є цегляна стіна, яку Гегрід відкриває за допомогою магичної парасолі — чарівної палички: «Hagrid, meanwhile, was counting bricks in the wall above the dustbin.

'Three up... two across...' he muttered. 'Right, stand back, Harry'.

He taped the wall three times with the point of his umbrella. The brick he had touched quivered — it wriggled — in the middle, a small hole appeared — it grew wider and wider — a second later they were facing an archway large enough even for Hagrid, an archway on to a cobbled street which twisted and turned out of sight» (Rowling, 2018: 58–59).

Наявність стіни між світами дуже характерна для фентезійних наративів, наприклад, для твору Дж. Мартіна «Пісня вогню та полум'я», для «Володаря перстнів» Дж. Р. Р. Толкієна, «Хроніки Нарнії» К. С. Льюїса, в якій шафа є переходом у чарівний світ. Магічний світ Дж. К. Ролінг побудований за правилами класичної літератури для дітей (Сани, 2007: 36–37), як-от «Задзеркалля Аліси» Льюїса Керолла, чи «Неверленд» Пітера Пена Джеймса Баррі, чи «Країна Оз» Френка Баума або ж «Кораліна» Ніла Геймана. Він наповнений фантастичними творіннями: русалками, єдиногогами, кентаврами, драконами.

Своєрідним переходом у світ магії є також потяг із вокзалу Кінг-Кросс, що розташований у Лондоні. Він перевозить головних героїв зі світу маглів у школу чародійства Гогвортс. Платформа 9 і 3/4 — це своєрідне «in-between place», тунель між світами. Протягом наративу ми бачимо, що такі переміщення можливі не тільки за допомогою цих переходів і засобів. Наприклад, за допомогою порошку *флу* родина Візлі, разом із Гаррі, може переміщуватися як усередині магичного світу, так і поза його межами (яскравим прикладом є фрагмент, коли вся сім'я Візлі приїхала до будинку Дурслів). Наступним засобом переміщення є чарівне авто — форд «Англія», який привіз братів

Візлі до Гаррі і на якому вони забрали його до себе додому у Барліг. А також особливе місце посідають летиключі — магічні предмети, що переносять чарівників із однієї частини простору в іншу. В четвертій частині пригод про *Хлопчика-що-вижив* летиключ відіграє дуже значну роль ще на початку наративу, де за допомогою старого черевика головний герой із друзями — родиною Візлі, Седріком Діггорі та його батьком — переміщуються на Чемпіонат світу з Квіддичу. І такі переміщення неодноразові (найяскравішим прикладом є приз за перемогу у Тричаклунському турнірі — власне, келих — який переносить Гаррі і Седріка на кладовище, де їх зустрічає Волдеморт).

Якщо детальніше розглянути цю частину наративу про маленького чаклуна на предмет просторових переміщень, то варто почати зі змісту. Спочатку події починаються у людському світі, де розташований будинок, що колись належав родині Ріддлів — батькові Волдеморта. Потім, оповідь переносить нас у наступний розділ, де Гаррі просинається від того, що в нього болить шрам, але на той час він знаходиться у будинку тітки Петунії та дядька Вернона, що знаходиться на Привіт-Драйв у Літл Вінгті. Потім родина Візлів приїздить до нього та забирає його у свій дім. Їхній маєток знаходиться у маглівському селі на південному узбережжі Англії — Отері-сент-Кечпол (Ottery St Catchpole). Неповдалік від цього села знаходилися будинки Лавгудів та Діггорі. Звідти Гаррі потрапляє на Чемпіонат світу з квіддичу і знову у маглівський світ за допомогою летиключа; летиключі — це будь-які непотрібні людям «предмети, за допомогою яких у заздалегідь домовлений час можна переправити чаклуна з одно місця в друге. Якщо потрібно, можна транспортувати навіть великі групи. У Британії розміщено в певних місцях двісті таких летиключів» (Ролінг, 2003: 69). Після появи на чемпіонаті смертежерів він повертається в Барліг. Із дому Візлів на Гогворському експресі діти їдуть до станції Гогсмід — єдиного місця Британії, де нема жодного магла, а вже звідти — на те-стралах (thestrals) до своєї школи Гогвортс. Після оголошення початку Тричаклунського турніру, ми дізнаємося, що існують ще принаймні дві чарівні школи — Бабатон (що знаходиться десь біля Франції) та Дурмстренг (що розташована поблизу Болгарії).

Розширення географії розповіді обмежене Європейською частиною світу; подальше розширення на інші континенти відбувається у кінематографічній сазі «Фантастичні тварини» (Torres D., Torres L.,

2023: 165). Протягом турніру, події переносяться то в Заборонений ліс, де знаходяться дракони, то в Чорне озеро, де плавають дивні злі створіння, то в чарівний лабіринт. Тобто під час змагань головні герої не залишають територію чарівного світу, територію школи. Після третього завдання Гаррі потрапляє на кладовище, де похований батько Волдеморта — Томас Ріддл старший. Після зустрічі з Темним Лордом та його прибічниками-смертежерами *Хлопчик-що-вижив* повертається в школу за допомогою того ж самого келиха-летиключа. І знову на потязі до вокзалу Кінг-Кросс всі повертаються додому.

Одним із засобів переходу в просторі, а також часі є «сито спогадів», яке дозволяє нам побачити події минулих років, що відбувалися колись і десь. Це своєрідна машина часу, що переносить назад в минуле, як у часі, так і у просторі.

Ба більше, у самому романі є мапа — «Мапа Мародерів», тобто мапа з вбудованим «навігатором», що показує наявність об'єктів та істот у певній частині Гогвортсу:

«It was a map showing every detail of the Hogwarts castle and grounds. But the truly remarkable thing was the tiny ink dots moving around it, each labeled with a name in minuscule writing. Astounded, Harry bent over it. A labeled dot in the top left corner showed that Professor Dumbledore was pacing his study; the caretaker's cat, Mrs. Norris, was prowling the second floor; and Peeves the Poltergeist was currently bouncing around the trophy room. And as Harry's eyes traveled up and down the familiar corridors, he noticed something else. This map showed a set of passages he had never entered» (Rowling, 2014: 139).

Тобто ця мапа показувала всі закутки замку школи Гогвортс та територію на багато миль навколо, а також усі потаємні ходи.

У кожній книжці про пригоди Гаррі Поттера є своє певне місце, де відбуваються події: це школа чаклунства Гогвартс або маглівський світ, Заборонений ліс або Міністерство магії. В зображенні подій на тлі того чи того простору відстежуються певні закономірності: спочатку Гаррі мандрує зі звичайного світу маглів у чарівний світ магії й майже весь час саме там відбуваються всі його пригоди. Але поступово чарівний світ і світ людей ніби змішуються, проникаючи один в одного; і та стіна у «Дірявому казані» вже не є межею, що відокремлює світи. Спочатку Візлівський фордик «Англія» переносить головних героїв до школи, потім на вулицях Лондона з'являється чарів-

ний автобус «Нічний лицар», що перевозить магів із людського світу в чарівний; потім летиключі, як портал у інший світ, чарівний порошок флу, а згодом і самі чарівники можуть переносити себе у будь-яку частину світу за допомогою чарівної палички.

Магічний світ для Гаррі Поттера був значно ближчий, приємніший, ніж світ людей, і кожного разу, повертаючись до будинку своєї тітки, він дуже засмучувався, адже всі гарні спогади залишалися там, у світі магії та чар, «this Harry realized, must be what it felt like to go from a Fierst World to a Thierd World country» (Yudkowsky, 2010: Chapter 36).

У нашому дослідженні особливу увагу ми приділили вживанням вербальних засобів творення простору наративу. Тому, зробивши перекладацький аналіз категорій простору четвертої частини пригод про Гаррі Поттера «Гаррі Поттер і келих вогню», ми можемо зробити кілька зауважень.

Екстралінгвальні фактори

Автор тексту — Джоан Кейтлінг Роулінг; книга англійською мовою була опублікована одночасно у Сполученому Королівстві видавництвом «Bloomsbury» та в Сполучених штатах Америки видавництвом «Scholastic» у 2000 році. Загальний тираж першого видання склав понад п'ять мільйонів примірників; тільки за перші вихідні в США було продано три мільйони примірників. Робочим заголовком роману аж до липня 2000 року був «Гаррі Поттер і Турнір Фатальних Заклять» («Harry Potter and the Doomspell Tournament») (Jensen, 2000).

Реципієнт книги — груповий, тобто для всіх, хто цікавиться фентезійною літературою. Текст адресовано широкому колу читачів (він не має обмежень за віком, професією), зокрема, дітям, підліткам, а також дорослим.

В українському перекладі книга була опублікована в травні 2003 року, видавництвом «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА».

Лінгвальні фактори

Книга складається з 37 розділів, кожен із яких має власну назву. Загальний обсяг книги — 617 сторінок; загальний обсяг українського перекладу — 670 сторінок.

Жанр — гібридний, має ознаки десяти жанрів.

Провідна композиційно-мовленнева форма — наратив.

Приводом створення тексту є продовження серії пригод про хлопчика-чаклуна Гаррі Поттера. Джерелом перекладацького аналізу слугує книга англійською та українською мовами. Вибірка склала — 410 вербальних засобів творення простору. Під час дослідження ми виділили і проаналізували такі засоби перекладу категорій простору:

а) еквівалентні відповідники — 188 одиниць, серед яких такі «in the village» — «в селі», «to the house» — «в будинок», «into the lock» — «в замок»;

б) варіативні відповідники — 69 одиниць, наприклад, «over the lawns» — «по газонах», «at the sink» — «біля умивальниці», «from overhead» — «згори»;

в) перекладацькі трансформації:

— перестановка — 8 одиниць, наприклад, «through a fifty-foot-high hoop» — «в кільце на висоті п'ятдесят метрів», «on his beside table» — «на столик біля ліжка»;

— заміна:

конкретизація — 29 одиниць, серед яких «in the gate» — «у каміні», «back upstairs» — «назад до спальні», «on the back of Franck's neck» — «на Френковій потилиці»;

генералізація — 31 одиниця, наприклад, «into the country from all over the world» — «сюди з цілого світу», «downstairs into the kitchen» — «на кухню», «out of seat of his trousers» — «нижче спини»;

контекстуальна заміна — 11 одиниць, наприклад, «rug where the snake lay» — «до килима зі змією»;

д) додавання — 16 слів і словосполучень, наприклад, «у передмісті», «із зоопарку», «в тому звіті»;

е) опущення перекладач використовував значно частіше, ніж додавання — 29 разів, серед яких найчастотнішими були слова *around*, *here*, *there*;

ф) адаптивний переклад — 17 одиниць, серед яких є «under his untidy *blackhair*» — «під розкуйовдженим чорним *чубом*», «reached the hall» — «до *передпокою*», «in the garden' *cottage far back*» — «в садівниковій *халуні*», «at the bar» — «за *шинквасом*».

Передача імен та власних назва за допомогою транскрипції відбувалася шість разів, наприклад: «Privet Drive» — «Прівіт-драйв», «Azkaban» — «Азкабан», «Hogwarts» — «Гогвортс» тощо; в проаналізованій вибірці перекладачі не використовували транслітерацію для пе-

рекладу власних назв, але досить часто використовували калькування або калькування + транскрипцію (п'ять разів), наприклад: «The Hanged Man, the village pub» — у «Повішенику», сільському шинку» та «the Burrow» — «Барліг» (калькування), «Little Hangleton» — «Маллий Генгелтон», «Riddle House» — «редлівський будинок», «Great Hangleton» — «Великий Генгелтон» (калькування і транскрипція).

Найчастіше перекладачі використовували тактику передачі релевантної інформації та тактику прагматичної адаптації у своєму перекладі: В. Морозов — із першого по двадцятий розділ та С. Андрухович — із двадцять першого по тридцять сьомий розділ.

Висновки. Проаналізувавши вербальні засоби творення простору книги «Гаррі Поттер і келих вогню» (вибірка складала — 410 слів, що відображали просторову характеристику англійською мовою, та їхні відповідники, що вказують на простір, в українському перекладі Віктора Морозова та Софії Андрухович), ми можемо зробити певні висновки.

По-перше, український переклад є дуже близьким до тексту оригіналу.

По-друге, українські перекладачі спромоглися максимально адаптувати англійську реальність наративу до українського рецепієнта.

По-третє, судячи з проаналізованих даних, обидва перекладачі користувалися стратегією комунікативно-рівноцінного перекладу.

Не існує «реальності» фантазійного світу, це «псевдо-реальність», наші емоційні відгуки на неї скеровані лише словами (Lodge, 1966), що відображають простір наративу. Головна відмінність між «real model of reality and the «mock reality» of fiction is that the mock reality does not exist apart from the message by which it is conveyed» (Leech, Short, 1981: 125). Усі перелічені вище літературні мапи дозволяють зробити уявне місце у творі реальним. Чим більше фантазійний, вигаданий, не вкорінений і закріпленний у часі та просторі світ, тим більше він (і вигадка в цілому) правдоподібний. І «Володар кілець», і «Гра престолів», і «Гаррі Поттер» належать до епічного фентезі, оскільки їхньою головною характеристикою є масштабність: війни зачіпають весь фантазійний світ, від нижчих верств до вищих.

Провівши дослідження, ми можемо сказати, що простір фентезійного світу Гаррі Поттера неоднорідний. Події постійно переміщуються з людського світу у світ чарівний, локації постійно змінюються.

Саме це робить нарратив про маленького чаклуна дуже реальним для читача, адже ми можемо знайти ці місця на мапі світу.

«Гаррі Поттер і келих вогню» — особлива книга в септології про маленького чаклуна. Вона є поворотним моментом між двома періодами життя головного героя — дитинством і дорослим життям; це — незворотна точка розриву. Саме в цій частині ми спостерігаємо за розширенням літературної географії твору, хоча й досі школа чарів і чаклунства Гогвартс залишається основною ареною подій.

ЛІТЕРАТУРА

Косюга О. Жанрові особливості септології про Гаррі Поттера: від казки до готичної літератури. *Науковий вісник ХДУ. Серія Германістика та міжкультурна комунікація*. 2023. № 1. С. 22–18.

Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і келих вогню» / [пер. з англ. Морозов В. та Андрухович С.]. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2003. 670 с.

Baehr T., Snyder T. Frodo and Harry — Understanding Visual Media and its Impact on our Lives. Illinois : Crossway Books, 2003. 203 p.

Barrie J. M. The little white bird. South Caroline : CreateSpace Independent Publishing Platform, 2012. 148 p.

Baum F. L. The marvelous land of Oz. San Francisco : Bottom of the Hill Publishing, 2012. 124 p.

Benioff D., Weiss D. B. Game of thrones. USA, HBO Entertainment, 2011–2019.

Black S. The Magic of Harry Potter: Symbols and Heroes of Fantasy. *Children's Literature in Education*. 2003. № 34(3), September. P. 237–274.

Cani I. Harry Potter ou l'anti Peter Pen. Pour en finir avec la magie de l'enfance. Paris : Fayard, 2007. 321 p.

Colbert D. The Magical Worlds of the Lord of the Rings. New York : Berkley Books, 2002. 197 p.

Colbert D. The Magical Worlds of Harry Potter. A treasury of myths, legends, and fascinating facts. New York : Berkley Books, 2004. 224 p.

Jensen J. Rowling Thunder (parts 1 & 2). *Entertainment Weekly*. 2000. August 4.

Leech G. N., Short M. H. Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose. London ; New York : Longman, 1981. 416 p.

Lewis C. S. Chronicles of Narnia. New York : Collier Books, 1973. Book 1–7.

Lewis-Johnes H. The Writer's Map. An Atlas of Imaginary Lands. Chicago : University Chicago Press, 2020. 256 p.

Lodge D. Language of Fiction. Essays in Criticism and Verbal Analysis of the English Novel. London : Routledge and Kegan Paul, 1966. 283 p.

Martin G. R. R. A song of ice and fire. London : Harper Voyager, 2011. Books 1–5.

Martin G. R. R., García E. M. Jr., Antonsson L. The World of Ice and Fire: The Untold History of Westeros and the Game of Thrones. New York : Bantam, 2014. 336 p.

More T. Utopia. New York : Penguin Books, 1965. 154 p.

- Peraldo E. Literature and Geography: The Writing of Space throughout History. Newcastle : Cambridge Scholars Publishing, 2016. 478 p.
- Rowling J. K. Harry Potter and the Goblet of Fire. London : Bloomsbury, 2000. 617 p.
- Tolkien J. R. R. The Fellowship of the Ring. London : HarperCollins, 1999. 535p.
- Torres D., Torres L. La Saga Harry Potter: La magie de la narration. Paris : Third Eds, 2023. 358 p.
- Yudkowsky E. Harry Potter and the methods of rationality. URL: <https://hpmor.com/>, 2010.

**VERBAL MEANS OF CREATING ARTIFICIAL SPACE IN THE
LITERATURE OF THE FANTASY GENRE
(BASED ON THE MATERIAL OF THE NARRATIVE
ABOUT HARRY POTTER BY JK ROWLING
«HARRY POTTER AND THE GOBLE OF FIRE»)**

Oleksandra O. Kosiuha

Post-graduate student at the Department of English Philology and World Literature,
Kherson State University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: akosyuga@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-5633-4665>

SUMMARY

The article is devoted to the analysis of verbal means of creating artistic space in modern fantasy literature. The issue of literary geography and mapping of the narrative text is considered on the example of the fourth part of the septology of Harry Potter adventures “Harry Potter and the Goblet of Fire” by JK Rowling. Special attention is paid to the means of transition from the magical world of the story to the muggle world of the main character. The verbal means of creating the artistic space of this narrative are also highlighted and analyzed based on the book material of the original text of the British author and the Ukrainian translation by V. Morozov and S. Andruhovych. The translation analysis of this work was carried out; extralinguistic and linguistic factors of the narrative about the little sorcerer are highlighted. A statistical analysis of selected verbal means of translation of the artistic space was carried out and translation operations were singled out. The toponymic names of the fantasy narrative were separately analyzed and the means of their translation from English to Ukrainian were highlighted. The results of the study show that Ukrainian translators chose the strategy of communicative-equivalent translation, which is the closest to the text, using adaptive means of translation. Thanks to this, the Ukrainian translation is considered one of the best translations for the Ukrainian recipient.

Key words: narrative, artistic space, fantasy, verbal means, literary.

REFERENCES

- Kosiuha O. (2023). Zhanrovi osoblyvosti septologii pro Harri Pottera: vid kazky do gotychnoi literatury [Genre Features of Septology about Harry Potter: from Fairy Tale to Gothic literature]. *Naukovy visnyk KhDU* [Scientific Bulletin of Kherson State University]. № 1. P. 22–18 [in Ukrainian].
- Rowling J. K. (2003). *Harry Potter and the Goblet of Fire* / [transl. from English by Morozov V. and Andrukhovich S.]. Kyiv : A-BA-BA-GA-LA-MA-GA [in Ukrainian].
- Baehr T., Snyder T. (2003). *Frodo and Harry — Understanding Visual Media and its Impact on our Lives*. Illinois : Crossway Books.
- Barrie J. M. (2012). *The little white bird*. South Caroline : CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Baum F. L. (2012). *The marvelous land of Oz*. San Francisco : Bottom of the Hill Publishing.
- Benioff D., Weiss D. B. (2011–2019). *Game of thrones*. USA, HBO Entertainment.
- Black S. (2003). The Magic of Harry Potter: Symbols and Heroes of Fantasy. *Children's Literature in Education*. № 34(3), September. P. 237–274.
- Cani I. (2007). *Harry Potter ou l'anti Peter Pen. Pour en finir avec la magie de l'enfance*. Paris : Fayard.
- Colbert D. (2002). *The Magical Worlds of the Lord of the Rings*. New York : Berkley Books.
- Colbert D. (2004). *The Magical Worlds of Harry Potter. A treasury of myths, legends, and fascinating facts*. New York : Berkley Books.
- Jensen J. (2000). Rowling Thunder (parts 1 & 2). *Entertainment Weekly*. August 4.
- Leech G. N., Short M. H. (1981). *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. London ; New York : Longman.
- Lewis C. S. (1973). *Chronicles of Narnia*. New York : Collier Books. Book 1–7.
- Lewis-Johnes H. (2020). *The Writer's Map. An Atlas of Imaginary Lands*. Chicago : University Chicago Press.
- Lodge D. (1966). *Language of Fiction. Essays in Criticism and Verbal Analysis of the English Novel*. London : Routledge and Kegan Paul.
- Martin G. R. R. (2011). *A song of ice and fire*. London : Harper Voyager. Books 1–5.
- Martin G. R. R., García E. M. Jr., Antonsson L. (2014). *The World of Ice and Fire: The Untold History of Westeros and the Game of Thrones*. New York : Bantam.
- More T. (1965). *Utopia*. New York : Penguin Books.
- Peraldo E. (2016). *Literature and Geography: The Writing of Space throughout History*. Newcastle : Cambridge Scholars Publishing.
- Rowling J. K. (2000). *Harry Potter and the Goblet of Fire*. London : Bloomsbury.
- Tolkien J. R. R. (1999). *The Fellowship of the Ring*. London : HarperCollins.
- Torres D., Torres L. (2023). *La Saga Harry Potter: La magie de la narration*. Paris : Third Eds.
- Yudkowsky E. (2010). *Harry Potter and the methods of rationality*. URL: <https://hpmor.com/>

Стаття надійшла до редакції 21.11.2023